

โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทย

EDUCATION-BASED INTERGENERATIONAL PROJECT FOR THAI ELDERLY'S SOCIAL PARTICIPATION ACTIVITIES

ปิยากร หวังมหาพร¹
Piyakorn Whangmahaporn

¹หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีปทุม
¹Master of Public Administration Program, Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand
Corresponding author's E-mail: piyakorn.wh@spu.ac.th*¹

Received: September 07, 2023

Revised: September 10, 2023

Accepted: September 22, 2023

บทคัดย่อ

การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของการดำเนินนโยบายของภาครัฐ เนื่องจากตลาดแรงงานที่ประชากรในวัยทำงานลดลง ในขณะที่งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุด้านสุขภาพหรือการจ่ายเบี้ยชราภาพมีแนวโน้มสูงขึ้น ที่ผ่านมานโยบายรัฐในการดูแลผู้สูงอายุมักมุ่งไปที่โครงการด้านสุขภาพและสังคมสงเคราะห์เป็นหลัก ก่อนที่แนวคิดโครงการระหว่างวัยเพื่อดัดศักยภาพของผู้สูงอายุจะได้รับความสนใจมากขึ้น โครงการเรียนรู้ระหว่างวัยเกิดจากแนวคิดหลัก 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและแนวคิดทุนทางสังคม แนวคิดทั้งสองนี้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ระหว่างกลุ่มคนในช่วงอายุที่แตกต่างกัน ประสบการณ์โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทยเน้นการสร้างพื้นที่และโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมโดยให้ผู้สูงอายุเป็นแหล่งความรู้และประสบการณ์ให้กับเยาวชนและผู้อื่นในชุมชนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางสังคม; โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษา; ผู้สูงอายุไทย

Abstract

The increasing of the elderly population in worldwide is both an opportunity and a challenge for government policies due to the declining workforce as the working-age decreases, while the budgets for elderly health care and pensions are trending upward. In the past, government policies mainly focused on healthcare and social welfare for the elderly people. However, the program recently focuses on employing the potential of the elderly people during their retirement, This program is the combination of 2 concepts: lifelong learning and social capital. Both concepts

emphasize the active involvement of the elderly and exchange experiences and knowledge among people in different age groups. Thailand's experience with intergenerational learning programs indicates the importance of creating spaces and opportunities for the elderly to participate. In this context, the elderly serve as sources of knowledge and experience, sharing their wisdom with the younger generation and other members of the community.

Keyword: Intergenerational education program; Social engagement; Thai elderly

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุเนื่องจากมีผลต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพ ทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิตใจ การมีส่วนร่วมทางสังคมช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังช่วยลดความเหงาและภาวะซึมเศร้าที่อาจเกิดขึ้นในผู้สูงอายุบางรายด้วย การมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุยังมีสำคัญอย่างอื่น ๆ เช่น ผู้สูงอายุที่มีการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมมักมีความสุข การเชื่อมโยงกับคนอื่นช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเพิ่มโอกาสในการมีกิจกรรมทางสังคมที่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางสังคมช่วยให้ผู้สูงอายุรับการสนับสนุนทางอารมณ์และจิตใจจากผู้อื่น มีสถานที่และช่องทางในการแสดงความคิดเห็น และมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้กับผู้อื่น

แม้ว่าการมีส่วนร่วมทางสังคมจะมีความสำคัญและมีประโยชน์ การสำรวจการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุไทยกลับพบว่าผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 27.4 ในปี 2564 ลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีร้อยละ 33.7 ในปี 2562 คิดเป็น 33.6 ในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของหมู่บ้านหรือชุมชน ร้อยละ 49.3 ในปี 2564 ลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีร้อยละ 64.3 ลดลงจากปี 2562 ซึ่งมีร้อยละ 67.9 หรืออาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุและการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านหรือชุมชนมีแนวโน้มลดลง (กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565) สาเหตุที่ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมีหลายเหตุผล เช่น ปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวหรือสมองอาจทำให้ผู้สูงอายุมีความยากลำบากในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือความจำที่ลดลงทำให้รู้สึกไม่มั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาทางจิตใจ เช่น ภาวะซึมเศร้าหรือความเหงาทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสนใจหรือความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือครอบครัวและสังคมที่ไม่สนับสนุนหรือไม่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมทางสังคม (Williams, 2018)

โครงการเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ แนวคิดนี้เกิดขึ้นในปี 1976 โดย ซิมาตะ มาซาฮารุ ชาวญี่ปุ่นและขยายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (ไทยพับลิก้า, 2018) ลักษณะโครงการมีหลายลักษณะ ได้แก่ การจัดบริการสาธารณะที่ผู้สูงอายุมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือหรือถ่ายทอดความรู้ให้เด็กและนักเรียนในโรงเรียน นักเรียนเป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุและนักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเจ้าหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สูงอายุ โครงการระหว่างวัยมีความสำคัญ เช่น ช่วยสร้างความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ออกกำลังกายส่งผลให้ร่างกายแข็งแรงและสุขภาพดีขึ้น ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ โครงการ

เรียนรู้ระหว่างวัยเป็นโครงการที่สอดคล้องกับการจัดบริการสาธารณะที่เชื่อว่าผู้สูงอายุเป็นพหุพลัง (Active Aging) และเป็นโครงการที่สอดคล้องระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชนอันเนื่องจากอายุอีกด้วย (Smith, 2017)

อย่างไรก็ตามการจัดโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควรในสังคมไทย บทความนี้จึงต้องการเสนอแนวคิดการจัดโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยเฉพาะด้านการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสถานการณ์การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทย แนวคิดโครงการระหว่างวัยด้านการศึกษา ตัวอย่างโครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทย สรุปและอภิปราย ตามลำดับ การนำเสนอครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเว็บไซต์ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบการนำเสนอ

สถานการณ์การมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุไทย

การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทย

จำนวนผู้สูงอายุทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการพัฒนาทางการแพทย์ที่ทำให้คนมีอายุยืนยาวขึ้น และอัตราการเกิดที่ลดลง สถิติจากองค์การสหประชาชาติ (United Nations) รายงานว่าประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกในปี 2563 มีประมาณ 7.7 พันล้านคน โดยคาดว่าประชากรผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 14 พันล้านคนในปี 2573 และ 22 พันล้านคนในปี 2593 ซึ่งหมายความว่า将有ส่วนแบ่งของผู้สูงอายุในประชากรทั่วโลกเพิ่มขึ้นอย่างมากในอนาคต (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2021) สำหรับประเทศไทยในกลุ่มอาเซียนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว คือ ในปี 2564 มีผู้สูงอายุมากถึงร้อยละ 11 ของประชากรทั้งหมด เช่น สิงคโปร์ (ร้อยละ 22) ไทย (ร้อยละ 19) เวียดนาม (ร้อยละ 13) มาเลเซีย (ร้อยละ 11) อินโดนีเซีย (ร้อยละ 10) เมียนมา (ร้อยละ 10) และบรูไน (ร้อยละ 10) สำหรับปี 2564 ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ 12.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งแสดงว่าประเทศไทยกลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” ในปี 2565 นี้ คือมีผู้สูงอายุ 60 ปี มากกว่าร้อยละ 20 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2565)

จากการสำรวจในปี 2564 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุไทยประกอบไปด้วย ผู้สูงอายุติดเตียงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้สูงอายุติดบ้านที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้างและผู้สูงอายุติดสังคมพึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือชุมชนและสังคมได้ คิดเป็นร้อยละ 1.3, 1.8 และ 96.9 ตามลำดับ แม้ว่าผู้สูงอายุติดสังคมจะมีสัดส่วนที่สูง แต่ผู้สูงอายุกลับเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 27.4 ในปี 2564 ลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีร้อยละ 33.7 และในปี 2562 คิดเป็นร้อยละ 33.6 เช่นเดียวกับการร่วมกิจกรรมในวันสำคัญของหมู่บ้านหรือชุมชน ร้อยละ 49.3 ในปี 2564 ลดลงจากปี 2563 ซึ่งมีร้อยละ 64.3 และลดลงจากปี 2562 ซึ่งมีร้อยละ 67.9 หรืออาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุและการเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านหรือชุมชนมีแนวโน้มลดลง (กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565)

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุไทยเป็นสถานการณ์ที่ไม่ต่างไปจากต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่มีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 78 ล้านคน มากเป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากประเทศจีนและอินเดีย กล่าวคือ สหรัฐอเมริกามีผู้สูงอายุมากกว่าประชากรไทยทั้งประเทศ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2565) ตามรายงานของหน่วยงานประชากรของสหรัฐอเมริกา (U.S. Census Bureau) ปี 2563 พบว่า มีผู้สูงอายุที่ไม่เข้าสังคม

จำนวนมาก จำนวนผู้สูงอายุที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและต้องประสบกับภาวะความเหงาสู่ถึง 9.7 ล้านคนหรือประมาณร้อยละ 28.5 ของผู้สูงอายุทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา (U.S. Census Bureau, 2020) รายงานยังได้ชี้ความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุเพราะเป็นการส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิต ตลอดจนลดความเหงาและภาวะซึมเศร้าอีกด้วย (U.S. Census Bureau, 2020)

สำหรับประเทศไทย การจัดกิจกรรมเพื่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดำเนินการโดยภาครัฐ กิจกรรมส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในฐานะ “ผู้เข้าร่วมกิจกรรม” เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) มุ่งเน้นที่การให้บริการของหน่วยงานมากกว่าจะเป็นการเสริมพลังอำนาจ (Empower) ผู้สูงอายุและครอบครัว ให้ผู้สูงอายุและครอบครัวสามารถตัดสินใจ กำหนดทางเลือกในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของตนเอง ตลอดจนสามารถเข้าถึงและรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2561)

นอกจากสถานการณ์ด้านผู้สูงอายุแล้ว ผลการสำรวจสถานการณ์ด้านครอบครัวปี 2563 จากกลุ่มตัวอย่าง 56,972 ครอบครัว พบว่า ครอบครัวไทยแบ่งเป็น ครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 82.24 ครอบครัวขยาย ร้อยละ 15.43 และครอบครัวลักษณะพิเศษ ร้อยละ 2.26 และพบว่าครอบครัวไทยยังมีระดับความเข้มแข็ง ร้อยละ 85.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานคือร้อยละ 68.40 แม้ทิศทางความเข้มแข็งครอบครัวไทยดีขึ้นตามลำดับ แต่พบว่าครอบครัวที่ไม่มีบุตรสูงขึ้นไป ร้อยละ 37.47 จากปี 2562 ที่มีร้อยละ 33.63 โดยมีผู้สูงอายุทำหน้าที่ดูแลเด็กตามลำพังเพิ่มขึ้น ร้อยละ 13.23 จากปี 2562 ที่มีเพียงร้อยละ 10.76 อีกทั้งยังพบแนวโน้มด้านสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวลดลงโดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการติดต่อโทรศัพท์มือถือทำให้สมาชิกในครอบครัวพูดกันน้อยลง ไม่ได้ใช้เวลาเรียนรู้ร่วมกัน (จินตนา จันทร์บำรุง, 2564) สถานการณ์ด้านครอบครัวยังเป็นแรงผลักดันให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุจำเป็นมากยิ่งขึ้น

สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น

1. สภาวะทางสุขภาพ ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางร่างกายหรือจิตใจอาจรู้สึกไม่สบายหรือไม่มีความพึงพอใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ผลการสำรวจของกองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2565) พบว่า มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้นที่ประเมินตนเองว่ามีสุขภาพดีมากในขณะที่ผู้สูงอายุที่ประเมินว่าสุขภาพดีมีร้อยละ 42.7 และสุขภาพปานกลาง ร้อยละ 41.6 มีผู้สูงอายุเพียงเล็กน้อยที่ประเมินว่าสุขภาพไม่ดี (ร้อยละ 10.7) และประเมินว่าสุขภาพไม่ดีมาก ๆ (ร้อยละ 1.7) โดยผลรวมผู้สูงอายุที่มีสุขภาพปานกลางและสุขภาพไม่ดีมีจำนวนถึงครึ่งหนึ่งนี้ ปัญหาด้านสุขภาพทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

2. ขาดความรู้และทักษะเทคโนโลยี การเข้าสังคมในยุคดิจิทัลต้องใช้ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยี เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ ผู้สูงอายุที่ไม่มีความรู้หรือทักษะด้านเทคโนโลยีอาจรู้สึกไม่มั่นใจ งานวิจัยระบุว่า (พนม คลีฉายา, 2563) ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับมากทุกกลุ่มอายุ ความสามารถในการใช้งานอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับปานกลาง และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างผลผลิต สร้างรายได้ของกลุ่มอายุ 50 - 54 ปี อยู่ในระบับน้อย และกลุ่มอายุ 55-70 ปี อยู่ในระบับน้อยที่สุด ผลจากการขาด

ความรู้และทักษะเทคโนโลยีของผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและเป็นการใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งส่งผลทำให้ผู้สูงอายุขาดความมั่นใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ

3. ภาวะเศรษฐกิจ ผลการสำรวจของสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2564) ในปี 2564 พบว่า ผู้สูงอายुर้อยละ 34.7 ยังคงทำงานอยู่ ผู้สูงอายุที่ทำงานส่วนใหญ่ร้อยละ 83.6 ทำงานในธุรกิจของตนเองหรือของครอบครัว สำหรับผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่มีเหตุผลเนื่องจากสุขภาพแข็งแรง/ยังมีแรงทำงาน ร้อยละ 47.3 และต้องหารายได้เลี้ยงครอบครัวหรือตนเองร้อยละ 44.6 มีเพียงเล็กน้อยที่ยังทำงานเพราะไม่มีผู้ดูแลร้อยละ 3.0 แหล่งรายได้หลักในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุมาจาก 2 แหล่งใหญ่ คือ 1) รายได้จากการทำงานร้อยละ 32.4 และ 2) รายได้จากบุตรร้อยละ 32.2 อีกทั้งจากสภาพทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุยังมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในด้านการดูแลสุขภาพและการรักษาโรค ทำให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้จำกัดหรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่ต้องใช้เงินอาจรู้สึกไม่มั่นใจหรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างเต็มที่

4. สภาพแวดล้อมสังคม บางครั้งสภาพแวดล้อมสังคมไม่เหมาะสมหรือไม่เข้ากับความต้องการและความสามารถของผู้สูงอายุ เช่น ความสามารถในการเคลื่อนไหวในสถานที่ที่ไม่ได้รับการจัดเตรียมให้ใช้งานอย่างเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ผลการสำรวจของสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2565) พบว่า มีผู้สูงอายุ ร้อยละ 6.4 เคยหกล้ม แบ่งเป็น ผู้สูงอายุที่เคยหกล้ม 1 ครั้งร้อยละ 4.2 และหกล้มมากกว่า 1 ครั้ง ร้อยละ 2.2 สถานที่ที่ผู้สูงอายุหกล้ม พบว่า หกล้มบริเวณตัวบ้านมากที่สุดร้อยละ 43.1 รองลงมาเป็นนอกบริเวณบ้านและภายในตัวบ้านร้อยละ 31.6 และ 25.3 ตามลำดับ ผลของการพลัดตกหกล้มทำให้เกิดผลกระทบทำให้เกิดบาดเจ็บภายนอก เช่น ศีรษะหรือการบาดเจ็บของอวัยวะภายใน และทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจ เช่น ไม่กล้าทำกิจกรรม กลัวการหกล้มซ้ำ นำไปสู่การพึ่งพาผู้อื่น ผู้สูงอายุและครอบครัวต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย (จิราพร เกศพิชญวัฒนาและภัทรพร คงบุญ, 2563) สภาพแวดล้อมสังคมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เข้ากับความต้องการและความสามารถของผู้สูงอายุ เช่น การเคลื่อนไหวในสถานที่ที่ไม่ได้รับการจัดเตรียมอย่างเหมาะสมทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

5. กิจกรรมทางสังคมไม่น่าสนใจ การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ โดยสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุตัดสินใจไม่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ มี 2 ประการ คือ 1) มีภาระรับผิดชอบ คือ มีงานประจำที่ต้องทำและมีภาระในการดูแลสมาชิกในครอบครัว และ 2) บริการของชมรมผู้สูงอายุไม่สอดคล้องกับความต้องการ เช่น กิจกรรมที่ไม่หลากหลาย กิจกรรมไม่น่าสนใจ หรือตนเองไม่เหมาะกับกิจกรรมนั้น ๆ (อัศนี วันชัย, นันทา พิริยะกุลกิจ และกัลยา ศรีมหันต์, 2563) ดังนั้น ความน่าสนใจของกิจกรรมส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

สรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมก็คือ สาเหตุด้านสุขภาพ ขาดความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี ภาวะเศรษฐกิจที่ต้องทำงานเลี้ยงตนเอง สภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยและกิจกรรมทางสังคมไม่น่าสนใจ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้สูงอายุเพราะมีผลที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิต ดังนี้ (Berkman & Syme, 1979; Cornwell, Laumann & Schumm, 2008; Holt-Lunstad, Smith, Baker, Harris & Stephenson, 2015)

1. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมช่วยสร้างความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กับผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว เพื่อนและชุมชน ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและมีสัมพันธ์ที่ดีจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีและรู้สึกมีความสุข
 2. ด้านสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมช่วยให้ผู้สูงอายุมีการเคลื่อนไหวร่างกาย ส่งผลให้ร่างกายแข็งแรง และสุขภาพดีขึ้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมยังช่วยลดความเครียดและภาวะซึมเศร้าที่พบได้ในผู้สูงอายุ
 3. ด้านสติปัญญาและความคิดริเริ่ม การมีส่วนร่วมทางสังคมทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์และเรียนรู้จากผู้อื่น ส่งเสริมการคิดริเริ่มและสติปัญญาของผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ เช่น การเรียนภาษา การอ่านหนังสือ หรือการเรียนรู้ทางศิลปะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความคิดริเริ่มและรักการเรียนรู้
 4. ด้านคุณภาพชีวิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมช่วยสร้างความสุขและความพึงพอใจในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ช่วยเติมเต็มชีวิตด้วยความสนุกสนานส่งผลให้ชีวิตมีความหมายมากขึ้น
- ด้วยความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สุขภาพ สติปัญญาและความคิดริเริ่ม และคุณภาพชีวิต ดังนั้นจะอย่างไรให้ผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่ติดบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น โดยกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแสดงศักยภาพ (Active Aging) และก่อให้เกิดความสุขไปในเวลาเดียวกัน หนึ่งในนั้นก็คือ โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาซึ่งเป็นโครงการที่เข้ามาเติมเต็มช่องว่างระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชนรวมทั้งผู้อื่นในสังคม

การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ: โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษา

ที่ผ่านมาการร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมีหลายลักษณะ เช่น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2566) 1) กิจกรรมการดูแลสุขภาพ ทำให้จิตใจสดชื่น มีความภูมิใจในชีวิต จัดการกับสภาวะอารมณ์ เช่น การออกกำลังกาย การท่องเที่ยว 2) กิจกรรมตามประเพณีและศาสนา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเนื่องในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ 3) กิจกรรมพัฒนาสังคม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือสังคม เช่น ทำบุญตักบาตร ปลุกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ ช่วยเหลือเด็กยากไร้ บริจาคทรัพย์ ผู้สูงอายุสามารถใช้เวลาว่างเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม 4) กิจกรรมธรรมปฏิบัติ เช่น สวดมนต์ การถือศีล 5 ศีล 8 เป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมักจะปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจความเป็นไปของโลกและเกิดความสุขสงบ 5) กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในงานวิชาชีพ เช่น งานฝีมือ แกะสลัก ทำอาหาร ทำขนมสูตรโบราณ เย็บปักถักร้อย เป็นการแบ่งปันความรู้และช่วยสืบทอดวิชาชีพให้คงอยู่ กิจกรรมการเผยแพร่ความรู้นี้ถือเป็นโครงการระหว่างวัยที่ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นครูอาจารย์ วิทยากรในการให้ความรู้แก่เยาวชนและผู้อื่น

แนวคิดโครงการระหว่างวัย

โครงการระหว่างวัยเป็นการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว นักเรียน นักศึกษา ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่เติบโตขึ้นจากความรับผิดชอบร่วมกัน โครงการระหว่างวัยมีหลายรูปแบบ ได้แก่ (Femia, Zarit, Blair, & Jarrott, 2019; Morrow-Howell, Hinterlong, Rozario, & Tang, 2003; Peterson, Speer, & McMillan, 2008)

1. ด้านการศึกษา โครงการที่ผู้สูงอายุแบ่งปันประสบการณ์และความรู้กับนักเรียนหรือนักศึกษา โดยเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ด้านบริการชุมชน โครงการที่ผู้สูงอายุมีบทบาทช่วยเหลือและบริการต่อชุมชน เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครในโรงพยาบาลหรือการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมในชุมชน

3. ด้านธุรกิจ โครงการที่เชื่อมโยงผู้สูงอายุกับกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะ รวมถึงการสนับสนุนในการสร้างธุรกิจเล็ก ๆ ในชุมชน

โครงการระหว่างวัยจึงเป็นโครงการที่มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากเป็นโครงการที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและใจรวมถึงคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะ “โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษา” ซึ่งเป็นโครงการที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจมีปฏิสัมพันธ์กับวัยอื่น ๆ สามารถช่วยลดความเหงาและภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุ

แนวคิดโครงการระหว่างวัยด้านการศึกษา

ปลายทศวรรษ 1970 โครงการระหว่างวัยเริ่มปรากฏขึ้นเพื่อเติมเต็ม "ช่องว่าง" เพื่อเชื่อมโยงผู้สูงอายุและเยาวชน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้ระหว่างวัย การจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านศึกษานับสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบสองทาง (Two-way learning) (ชามาภัทร สิทธิอำนาจ, พิณสุดา สิทธิรังศรี และอุทัย บุญประเสริฐ, 2562) โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเรียนรู้อย่างมีจุดมุ่งหมาย และต่อเนื่องในหมู่คนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม

การเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษาอยู่บนแนวคิดพื้นฐาน 2 แนวคิด คือ 1) แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) สำหรับเยาวชนและผู้สูงอายุ พัฒนาทัศนคติที่ตระหนักรู้ บูรณาการประโยชน์สำหรับเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ โรงเรียนและชุมชน และ 2) แนวคิดทุนทางสังคม (Social capital) เป็นการจูงใจให้ผู้คนทำกิจกรรมร่วมกัน เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ทำให้เกิดความสามัคคี ความไว้วางใจและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือหมายถึงการเชื่อมโยงของบุคคลเป็นเครือข่ายทางสังคมบนพื้นฐานความเชื่อถือ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน (trust) และมีมาตรฐานในการทำงานร่วมกัน

ประโยชน์ของการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านศึกษาก่อให้เกิดผลในเชิงบวกในระยะสั้นและระยะยาว กล่าวคือ 1) ความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากทั้งผู้เรียนที่มีอายุมากกว่าและผู้เรียนที่มีอายุน้อยกว่า ประโยชน์สำหรับผู้เรียนที่มีอายุมากกว่า ได้แก่ ความพึงพอใจสำหรับการมีส่วนร่วมต่อชุมชนและความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นของคนรุ่นใหม่ สำหรับผู้เรียนอายุน้อยกว่านั้นเป็นการเพิ่มความนับถือและความมั่นใจในตนเอง และเข้าใจผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น โดยคนทั้งสองรุ่นจะได้รับความรู้สึกของการมีคุณค่า การยอมรับ ความเคารพ ความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้น 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ระหว่างวัย สำหรับผู้เรียนอายุน้อยได้รับการถ่ายทอดประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรม และทักษะชีวิต สำหรับผู้เรียนที่มีอายุมากกว่าก็ได้รับการถ่ายทอดค่านิยมใหม่ โครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีใหม่ (ชามาภัทร สิทธิอำนาจ ,พิณสุตา สิทธิรังศรี และอุทัย บุญประเสริฐ, 2562) ลักษณะการเรียนรู้ระหว่างวัยมีอย่างน้อย 4 ลักษณะคือ ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ เยาวชนเป็นผู้ถ่ายทอด ผู้สูงอายุและเยาวชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเจ้าหน้าที่มีบทบาทในการถ่ายทอด โดยลักษณะที่ผู้สูงอายุและเยาวชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกันนี้เป็นรูปแบบการจัดโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษาที่พึงประสงค์เพราะทั้งผู้สูงอายุและเยาวชนได้ประโยชน์มากกว่ารูปแบบอื่น ๆ และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการการเรียนรู้แบบสองทาง เป็นกลยุทธ์ในการปรับตัวที่สำคัญสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ในสังคมศตวรรษที่ 21 (Hoff, 2007) การเรียนรู้ระหว่างวัยยังเป็นรากฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทัศนคติที่ดีระหว่างวัย สร้างการทำงานร่วมกัน และทำให้เกิดความไว้วางใจและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Bostrom, 2007)

ตัวอย่างโครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทย

โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทยเริ่มมานานแล้ว โดยมีภาครัฐเป็นหลักในการจัดโครงการ อาจเป็นภาครัฐส่วนกลาง ภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐด้วยตนเอง ชุมชนและภาคประชาสังคม จากการสำรวจข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตระหว่างปี 2558-2566¹ พบว่า โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทยเริ่มเมื่อปี 2551 ชื่อว่า “ศูนย์ 3 วัยสานสายใยรักแห่งครอบครัว” เพื่อเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เน้นความต่อเนื่องของคนทุกวัยในครอบครัวทั้งเด็ก หนุ่มสาวและคนชรา ต่อมาปี 2558 ส่วนสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหลม โดยความร่วมมือระหว่าง ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ้านแหลม โรงเรียนมิตรภาพที่ 34 โรงพยาบาลบ้านแหลม และผู้นำชุมชนตำบลบ้านแหลม ได้ริเริ่มโครงการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เพื่อสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมและเปิดโอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ให้กับคนในชุมชน ในปี 2561 อบรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา จากผู้สูงอายุสู่ผู้เยาวชน เพื่อสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคีระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชน นำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนในสังคมสองวัย และประมาณปี 2563 เกิดโครงการสานพลังผู้สูงอายุเพื่อคนทุกวัย ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในด้านภูมิความรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และหาช่องทางในการเผยแพร่ ภูมิปัญญา สานพลังผู้สูงอายุเพื่อคนทุกวัย รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทย

โครงการ	เครือข่าย	วัตถุประสงค์	ประโยชน์	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	การเสริมพลังผู้สูงอายุ
1. โครงการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ	ส่วนสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วน	เพื่อสนับสนุนให้เกิด การแลกเปลี่ยนองค์	-ถ่ายทอดภูมิ ปัญญาของ	การจัดอบรมโดยจัด กลุ่มแลกเปลี่ยน	ผู้สูงอายุสามารถ นำความรู้และภูมิ

¹หมายเหตุ: ข้อมูลที่พบแสดงโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยของไทยที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์เท่านั้น อาจมีอีกหลายโครงการที่หน่วยงานจัดทำแต่ไม่เผยแพร่

โครงการ	เครือข่าย	วัตถุประสงค์	ประโยชน์	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้	การเสริมพลังผู้สูงอายุ
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี	ตำบลบ้านแหลม โดยความร่วมมือระหว่างศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบ้านแหลม โรงเรียนมิตรภาพที่ 34 โรงพยาบาลบ้านแหลม และผู้นำชุมชนตำบลบ้านแหลม	ความรู้จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมและเปิดโอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้และประสบการณ์ให้กับคนในชุมชน	ผู้สูงอายุให้แก่เด็กและเยาวชน ในตำบลบ้านแหลม โดยประสานโรงเรียนในเขตพื้นที่ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการเรียนการสอน สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 1 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง	ความคิดเห็นและอภิปรายกลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ	ปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้สืบสานต่อไป ด้วยความภาคภูมิใจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อมูลด้านภูมิปัญญาผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ต่อไป
2. โครงการสานพลังผู้สูงอายุเพื่อคนทุกวัย ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ		สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยเป็นสัมพันธภาพที่ลึกซึ้งคือสร้างความสุขใจแก่ผู้สูงอายุในการเป็นต้นแบบให้กับเด็ก เยาวชน	ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในด้านภูมิปัญญา ภูมิปัญญา สมควรส่งเสริมให้เป็นทรัพยากรที่เข้มแข็งและมีคุณค่า	ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีความรู้และมีจิตอาสาพร้อมจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมแต่ขาดโอกาส ขาดพื้นที่ในสังคม ขาดงบประมาณ และช่องทางในการเผยแพร่ภูมิปัญญา	สนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมด้วยภูมิปัญญา
3. โครงการอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุสู่วัยเยาวชน	ชมรมผู้สูงอายุตักสิลา นคร เทศบาลเมืองมหาสารคาม โรงเรียนเทศบาลสามัคคีวิทยา โรงเรียนเทศบาลศรีวังสามัคคีวิทยา โรงเรียนสวัสดีวิทยา โรงเรียนเทศบาลบ้านค้อ โรงเรียนเทศบาลบ้าน	เพื่อสร้างความรักความอบอุ่น ความสามัคคีระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชนนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนในสังคมสองวัย	ผู้สูงอายุและเยาวชนได้พัฒนาการด้านสุขภาพกาย จิตใจ และอารมณ์ เสริมสร้างสังคมที่ดีร่วมกัน ให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีอยู่	ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม เช่น การไหว้ การพูดกับบุคคลต่าง ๆ ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำสมุดเล่มเล็ก จากกระดาษที่เหลือ	ผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มียุ่ส่งต่อให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ เพื่อเป็นเยาวชนที่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดความภูมิใจที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน

โครงการ	เครือข่าย	วัตถุประสงค์	ประโยชน์	การแลกเปลี่ยน เรียนรู้	การเสริมพลัง ผู้สูงอายุ
	สองนางโย และ โรงเรียนเทศบาล บูรพาพิทยาคาร		ส่งต่อให้เยาวชนได้ ตระหนักรู้ เพื่อเป็น เยาวชนที่ดีมี คุณภาพชีวิตที่ดี และเกิดความภูมิใจ ที่ได้ทำกิจกรรม ร่วมกัน	ใช้ เพื่อใช้ประโยชน์ ได้ การผลิตเหรียญ โปรยทาน โดยมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซักถามระหว่าง ผู้สูงอายุกับเยาวชน	

ที่มา: รวบรวมโดยผู้เขียน

องค์ความรู้ใหม่

การมีโอกาสดูแลการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและมีความรู้ที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับสังคม โครงการนี้ช่วยสร้างชุมชนที่มีความรู้และเชื่อมโยงกันอย่างแน่นแฟ้น โครงการนี้ยังสนับสนุนแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับการสร้างสังคมที่เป็นมิตรและเท่าเทียมต่อทุกคน โดยไม่ว่าจะเป็นคนที่มีความแตกต่างในเรื่องของอายุ เพศ ภาวะทางร่างกาย ภาวะทางจิตใจ สัญชาติ ศาสนา วัฒนธรรม หรือความสามารถพิเศษ แนวคิดนี้มุ่งเน้นการสร้างสังคมที่รับรู้ความหลากหลายและเชื่อมโยงคนทุกคนให้เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนาของสังคมโดยไม่มีการแยกแยะ โครงการนี้ช่วยสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุและส่งเสริมให้รัฐบาลและสังคมมีการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

บทสรุป

โครงการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทยเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดบริการสาธารณะที่เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและแนวคิดทุนทางสังคม โครงการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางวิชาชีพหรือทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง โครงการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษายังมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน เพื่อสร้างฐานทางสังคมและเสริมทุนทางสังคมให้กับผู้เรียนเพราะการเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะสังคม การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบทางสังคม การเรียนรู้การทำงานร่วมกันและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในชุมชน

ตัวอย่างโครงการเรียนรู้ระหว่างวัยในด้านการศึกษาของไทยนั้นเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้สูงอายุกับโรงเรียนและเยาวชน โดยให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในฐานะ “วิทยากร” ให้ความรู้แก่เยาวชนและผู้อื่นในชุมชนในลักษณะผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับเยาวชนและผู้อื่นในชุมชน การเรียนรู้ระหว่างวัยด้านการศึกษาของไทย

เน้นการสร้างพื้นที่และโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยไม่เน้นการเชื่อมโยงระหว่างวัยมากนักหรืออาจกล่าวได้ว่าโครงการเรียนรู้อะหว่างวัยด้านการศึกษาของไทยไม่ได้เป็นไปตามหลักการจัดการเรียนรู้อะหว่างวัยที่เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยแบบสองทาง แม้ว่าโครงการเรียนรู้อะหว่างวัยด้านการศึกษานี้ส่วนใหญ่จะมุ่งให้ผู้สูงอายุบอกเล่าประสบการณ์แต่เน้นว่าโครงการดังกล่าวเป็นการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ลดความเหงาและภาวะซึมเศร้าที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุบางราย การเชื่อมโยงกับคนอื่นยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ผู้สูงอายุมีสถานที่และช่องทางในการแสดงความคิดเห็นมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้กับผู้อื่น โครงการเรียนรู้อะหว่างวัยด้านการศึกษานี้ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้นนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กองสถิติสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- จินตนา จันทร์บำรุง. (2564). *สองสถานการณ์ครอบครัวไทย ปี64 โควิดซ้ำเติม!! สารพัดปัญหาถาโถม*. มติชนออนไลน์ 13 เมษายน 2564. สืบค้น 24 มิถุนายน 2566 จาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/social-women/news_2671747.
- จิราพร เกศพิชญวัฒนา และภัทรพร ดงบุญ. (2563). *โครงการศึกษานโยบายและการดำเนินงานการป้องกัน การทกล้มในผู้สูงอายุในประเทศไทย*. รายงานวิจัย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- ชามาภัทร สิทธิอำนวย, พิณสุดา สิทธิรงค์ศรี, และอุทัย บุญประเสริฐ. (2562). รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อะหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา. *ว.มร.ม.*, 13,(1), 275-285.
- ไทยพับลิก้า. (2018). *ศูนย์ดูแลคนสองวัย Intergeneration Center โมเดลเชื่อมสัมพันธ์ต่างรุ่น สร้างคุณภาพชีวิตคนแก่ -เด็กเล็ก เรียนรู้ใส่ใจกันและกัน*. สืบค้น 4 กรกฎาคม 2566 จาก <https://thaipublica.org/2018/05/intergeneration-care-center-aging-preschool/>.
- พนม คลีฉายา. (2563). *การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้สูงอายุ และข้อเสนอเพื่อการเสริมสร้างภาวะพลัดพลังของผู้สูงอายุไทย*. รายงานวิจัย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยและสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2565). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2566). *เอาชนะภาวะ “เนือยนิ่ง” ด้วย 7 กิจกรรมทางสังคม สร้างความสุขให้ผู้สูงอายุ*. สืบค้น 14 มิถุนายน 2566 จาก <https://thaitgri.org/?p=39066>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.). (2564). *รายงานสถิติประชากร 2563*. สืบค้น 16 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/Populati%0AonStat.aspx>

- อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ. (2561). *ข้อเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ*. รายงานวิจัย. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- อัศนี วันชัย, นันทา พิริยะกุลกิจ และกัลยา ศรีมหันต์. (2563). ประสบการณ์การตัดสินใจเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง: การวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารพยาบาลสภาวิชาชีพไทย*, 13(1), 116-128.
- Berkman, L. F., & Syme, S. L. (1979). Social networks, host resistance, and mortality: a nine-year follow-up study of Alameda County residents. *American Journal of Epidemiology*, 109(2), 186-204.
- Bostrom, A.K. (2007). Informal learning in a formal context: 'problemzing' the concept of social capital in a contemporary Swedish context. *International Journal of Life Long Education*, 21(6), 510-524.
- Cornwell, B., Laumann, E. O., & Schumm, L. P. (2008). The Social Connectedness of Older Adults: A National Profile. *American Sociological Review*, 73(2), 185-203.
- Femia, E. E., Zarit, S. H., Blair, C., & Jarrott, S. E. (2019). Intergenerational programs: An overview and description of current research and practice. *The Gerontologist*, 59(1), e20-e29.
- Hoff, A. (2007). *Intergenerational Learning as an Adaptation Strategy in Aging Knowledge Societies*. In: European Commission (ed.) Education, Employment, Europe. Warsaw: National Contact Point for Research Programs of the European Union.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T., & Stephenson, D. (2015). Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality: A Meta-Analytic Review. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 227-237.
- Morrow-Howell, N., Hinterlong, J., Rozario, P. A., & Tang, F. (2003). Effects of volunteering on the well-being of older adults. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 58(3), S137-S145.
- Peterson, N. A., Speer, P. W., & McMillan, D. W. (2008). Validation of a brief sense of community scale: Confirmation of the principal theory of sense of community. *Journal of Community Psychology*, 36(1), 61-73.
- Smith, J. (2017). Learning Across Generations: An Innovative Approach to Intergenerational Education. *Educational Gerontology*, 43(11), 569-579.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2021). *World Population Ageing 2021. Highlights (ST/ESA/SER.A/451)*.
- U.S. Census Bureau. (2020). *Social Isolation and Loneliness Among Older Adults*. Retrieved from <https://www.census.gov/library/stories/2020/05/older-adults-social-isolation.html>
- Williams, L. (2018). Family Support and Social Participation among Older Adults. *The Gerontologist*, 58(3), 437-447.